

Fagligt Ajour præsenterer ny viden fra sygeplejersker eller andre sundhedsprofessionelle, der arbejder systematisk og metodisk med udvikling af sygeplejen eller genererer viden, der er anvendelig i sygeplejen. I artiklerne formidler de resultater og konklusioner fra deres udviklingsarbejde og giver kollegial inspiration til fornyelse af den kliniske sygepleje. Har du selv lyst til at skrive en Fagligt Ajour, så læs mere på dsr.dk/manuskriptvejledning.

HELLE MERETE NORDENTOFT
Sygeplejerske og sundhedsprofessionel supervisor. Ph.d. og lektor i vejledning ved DPU Aarhus Universitet.

hmn@edu.au.dk

INA MIE RASMUSSEN
MKS, Master i Uddannelsesledelse, uddannelseskoordinator for specialuddannelsen i psykiatrisk sygepleje.

CARINA JENSEN
Kandidat i Pædagogik, udviklingskonsulent i Region Hovedstadens Psykiatri.

Forfatterne udgjorde projektgruppen, som faciliterede kompetenceudvikling af kliniske vejledere og implementerede KAV på specialuddannelsen i psykiatrisk sygepleje.

VEJLEDNING

Den kliniske vejleder som facilitator - nye tendenser i den kliniske vejledning

RESUME

I Region Hovedstadens Psykiatri har de kliniske vejledere gennem de seneste to år fået kompetencer i at vejlede studerende i 'Kollektiv Akademisk Vejledning' på specialuddannelsen i psykiatrisk sygepleje.

Fra at være ekspertvejledere har de kliniske vejledere lært at facilitere og styrke studerendes refleksive processer i et kollektivt forum. Disse lærerige dialoger i vejledningsrummet har styrket de studerendes kritisk-refleksive blik på praksis som en væsentlig kompetence til at kunne navigere i en konstant foranderlig psykiatri.

Kliniske vejledere i Region Hovedstadens Psykiatri har fået kompetencer i at vejlede studerende på specialuddannelsen ud fra 'Kollektiv Akademisk Vejledning' med fokus på facilitering.

Der er brug for sygeplejersker, som har både kliniske og videnskabeligt funderede kompetencer i en konstant foranderlig psykiatri. Senest er der er lagt øget pres på de kliniske vejledere i psykiatrien, da flere ressourcer har betydet, at optaget af studerende på specialuddannelsen er øget med 50 pct. siden 2017.

Specialuddannelsen i psykiatrisk sygepleje har indtil nu fokuseret på at styrke det faglige og skolestiske (skolelærdom, af græsk scholastikos 'som har med studier/skole at gøre') i undervisningen frem for at styrke vejledningen til trods for, at evalueringer peger på, at der er udfordringer med kvaliteten af den individuelle vejledning.

F.eks. er det ikke ualmindeligt, at den kliniske vejledning på specialuddannelsen aflyses pga. travlhed, og en del studerende fortæller, hvordan de kan føle sig ensomme i deres arbejds- og skriveproces. I efteråret 2019 blev det derfor besluttet at implementere en kollektiv vejledningsform på specialuddannelsen: 'Kollektiv Akademisk Vejledning' med afsæt i en forskningsbaseret bog om denne vejledningsform (1-3), se Boks 1.

Fra ekspert til facilitator

Denne ændring betyder et skift for vejlederne fra at være ekspertvejleder til at være facilitator i vejledningen – dvs. et skift fra at være tilbøjelig til

'Kollektiv Akademisk Vejledning' i praksis. Fra venstre ses klinisk vejleder Marianne Østerskov og studerende på specialuddannelsen Cecilie Stii, Julie Østerskov Rasmussen og Mia Nielsen.

Boks 1. Kollektiv Akademisk Vejledning – en definition

Kollektiv Akademisk Vejledning er en kollektiv akademisk arbejdsform via vejledning, hvor studerende får erfaringer med at præsentere og diskutere faglige spørgsmål i et kollektivt forum. Vejledningen er akademisk, fordi den faciliterer centrale akademiske kompetencer som at give feedback, fokusere, argumentere og diskutere - både mundtligt og skriftligt.

at besvare de studerendes spørgsmål til at facilitere en proces, hvor de studerende selv undersøger spørgsmålene for at finde bud på svar.

I denne artikel ser vi på, hvad dette skift betyder for den måde, vejlederne vejleder på i den kollektive vejledning.

At vejlede kollektivt stiller nye krav til vejlederne. I omlægningen af vejledningen sparrer to vejledere derfor med hinanden om organisering af vejledningen i hver vejledningsgruppe, se Boks 2. Vejledernes kompetenceudvikling er desuden blevet styrket gennem faglige workshops med erfaringsdeling ca. hvert halve år, se Boks 3.

Denne artikel tager afsæt i vores erfaringer fra vejledningsforløbet samt en evalueringssurvey i foråret 2020, hvor 80 pct. af vejlederne har kommenteret på skiftet fra individuel til Kollektiv Akademisk Vejledning.

Forskelle som drivkraft i vejledningen

En central pointe i Kollektiv Akademisk Vejledning er arbejdet med at løfte og

Boks 2. Organisering af Kollektiv Akademisk Vejledning på specialuddannelsen

- Den kliniske vejledning udbydes som Kollektiv Akademisk Vejledning (4-6 studerende i en gruppe) på de syv centre i Region Hovedstadens Psykiatri. Kollektiv Akademisk Vejledning finder sted i de kliniske uddannelsesperioder
- To kliniske vejledere på master- eller kandidatniveau eller med en specialuddannelse sparrer om at facilitere en vejledningsgruppe. Begge har desuden solid erfaring med vejledning og pædagogisk praksis.
- Forud for vejledningen deler de studerende udkast til refleksive rapporter med hinanden og vejlederne.
- I Kollektiv Akademisk Vejledning er arbejdet med feedback et centralt omdrejningspunkt i udviklingen af indhold og form i de refleksive rapporter - det gælder både fra vejleder og i form af peer feedback fra medstuderende.

Boks 3. Tre temadage for kliniske vejledere om Kollektiv Akademisk Vejledning

DAG 1: August 2020

- Introduktion til rationalet bag Kollektiv Akademisk Vejledning.
- Hvad har evalueringerne af første runde i Kollektiv Akademisk Vejledning vist?
- Fra ekspert til facilitator: Oplæg og praktisk inspiration til facilitatorrollen.

DAG 2: November 2020

- Oplæg og øvelse om kollegialt samarbejde og peer feedback.
- Inspiration til, hvordan I arbejder med at organisere dialog og øvelser i Kollektiv Akademisk Vejledning gennem erfaringsdeling med de øvrige kliniske vejledere. Hvert Psykiatrisk Center præsenterer deres måde at gribe vejledningen an på.

DAG 3: Maj 2021

- Oplæg og øvelse om et narrativt perspektiv på vejledning.
- Fortsat fokus på erfaringsdeling og udarbejdelse af et idekatalog på baggrund af erfaringerne.

italesætte forskelle mellem de studerendes forskellige erfaringer og deres teoretiske og metodiske perspektiver i de skriftlige refleksive rapporter, de studerende udarbejder som oplæg til vejledningen, se Boks 4. Tesen er ganske enkelt, at den enkelte studerende bliver klogere på sit eget projekt ved at få øje på forskelle/n mellem eget fokus og det fokus, som medstuderende arbejder med. Arbejdet med at identificere forskelle i de studerendes rapporter fungerer således som drivkraft i at styrke ikke kun den individuelle, men også den kollektive læring (4).

Denne tilgang til vejledning er inspireret af den russiske litteraturteoretiker Bakhtin. Han peger på, at der netop ligger et læringspotentiale i at undersøge de forskelle og måske spændinger, der kan være mellem de studerendes forskellige afsæt i dialogen frem for at betragte dem som forstyrrende elementer, som skal fejes under gulvtæppet (4,5). For at skabe en konstruktiv dynamik mellem forskellige perspektiver inden for et fagområde er det derfor nødvendigt med en didaktisk rammesætning af de aktiviteter, der foregår i vejledningen (1,3).

Den tydelige og velforberedte vejleder

Vejlederne er ikke kommet sovende til deres nye vejlederrolle. De har lært, at forarbejde er fundamentet for det refleksive arbejde i vejledningsgruppen. Første gang afstemmer vejlederne forventninger med de studerende om vejledningens indhold, metoder og samarbejdet om at nå målene i uddannelsesordningen. En af vejlederne fortæller:

”Der har fra min side været meget tydelige rammer for vejledningen (komme og gå til tiden, at deadlines for aflevering af rapporter skal overholdes osv.). I samarbejde med de studerende har vi aftalt, hvordan det forventes, at alle er forberedte og har læst samtlige rapporter inden vejledningen.”

Kollektiv Akademisk Vejledning har øget vejledernes opmærksomhed på, hvor vigtigt det er at være tydelig og sætte rammer for vejledningen både

skriftligt og mundtligt. For at sikre kvaliteten i vejledningen har vejlederne derfor fra starten præciseret deres forventninger til de studerendes aktive deltagelse. Ligeledes har de understreget de studerendes medansvar for egen læring og for deres udbytte af peer feedback i vejledningen. Som en af vejlederne formulerer det:

”Udgangspunktet for vejledningen har været de refleksive rapporter, hvor de studerende har skulle give hinanden feedback.”

Krav til den didaktiske vejleder

Som facilitator stilladserer vejlederne vejledningsprocessen, se Boks 5. Konstruktionen af et læringsstillads stiller krav til vejledernes didaktiske forberedelse og organisering af vejledningsrummet - og ikke mindst, at de formår at veksle mellem at anerkende og forstyrre de studerendes faglige refleksionsproces. Konkret har vejlederne søgt at skabe tydelige rammer for de studerendes progression i deres læringsproces gennem de aktiviteter, som er blevet introduceret i vejledningen. Aktiviteterne har givet de studerende både retning og støtte i deres refleksive arbejde med at nå de mål, som uddannelsesordningen kræver, i arbejdet med deres rapporter. Med tiden fortæller vejlederne, hvordan de er blevet belønnet for deres anstrengelser og har fået skabt et trygt vejledningsrum, hvor de sammen med deltagerne har eksperimenteret med nye ideer og metoder.

Den kliniske vejleder som oversætter og omsætter

At facilitere betyder ”at gøre lettere” og ”at fremme”. Opdraget for den kliniske vejleder i rollen som facilitator har været at skabe de optimale rammer for gruppens refleksive proces. I Kollektiv Akademisk Vejledning fortæller vejlederne, at øvelsen har været at skabe en dynamisk og konstruktiv vekselvirkning mellem at åbne for og lukke ned for gruppens forskelligheder, så forskellighederne faciliterer indsigt frem for forvirring hos de studerende. I

Boks 4.

Case: Refleksiv rapport i Kollektiv Akademisk Vejledning

- Tema i den refleksive rapport: Ethiske dilemmaer i psykiatri sygeplejepspraksis. F.eks.: Hvilken betydning får det videnskabelige og teoretiske perspektiv for, hvordan man kan forstå et dilemma og handle?
- Den studerendes fokus: Patientinvolvering af sårbare/psykotiske patienter.
- En patient, som blev indlagt med psykose. Patienten har et meget begrænset netværk, er tavs og virker hverken motiveret for at modtage information eller deltage i fysisk aktivitet.
- Dilemma: Hvordan involverer og motiverer man sårbare patienter uden at overskride deres grænser?
- Den studerende spørger vejleder og gruppe: Hvordan arbejder I med et dilemma som mit i jeres afdelinger? Hvad tænker I om mine teoretiske overvejelser og mine erfaringer fra praksis? I vejledningen faciliterer vejleder en dialog, hvor hun beder de studerende reflektere over disse spørgsmål med fokus på, hvorfor og hvordan problemer bliver til etiske dilemmaer herunder, hvordan forskellige teoretiske perspektiver og forståelser får betydning for, hvordan de kan håndteres.

Arbejdet med at identificere forskelle i de studerendes rapporter fungerer som drivkraft,

denne proces har vejlederne fungeret som oversættere af de studerendes forskellige tilgange med henblik på at kvalificere refleksionerne, så de kunne omsættes i rapporter.

Mere og mere har vejlederne øvet sig i ”at sidde på hænderne”, mens forskellene mellem de studerende er blevet synlige og har været en del af den refleksive dialog i vejledningsrummet. Arbejdet med opponenterfunktionen i de studerendes peer-feedback er et eksempel på, hvordan de studerendes forskellighed er blevet synliggjort metodisk.

Erfaringsdelingen med medstuderende har givet ensomheden baghjul og givet blik for, hvordan man kan tænke og handle anderledes. Vejlederne beskriver, hvordan en løbende forventningsafstemning sammen med en fast ramme og struktur for vejledningen har været afgørende for, at det er lykkedes.

Med ”afprivatiseringen” af vejledningen giver vejlederne udtryk for, at der er opstået et andet vejledningsrum, som er præget af en større faglighed end tidligere. Som en af vejlederne formulerer det:

”Der er skabt et rum, hvor man som vejleder føler, at man ikke kun kommer som individ, men primært som repræsentant for specialuddannelsen.”

Boks 5. Stilladsering

- en definition

Stilladsering betegner den proces, hvorved vejlederen skaber rammen for den studerendes læringsprocesser i et dialogisk samspil mellem den studerendes kompetencer og de læringsmål, som skal nås (1).

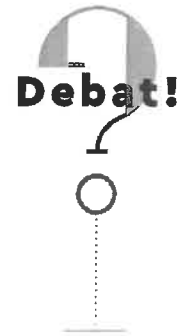
Nye handlemuligheder i en foranderlig psykiatri

Erfaringerne fra de faglige workshops sammen med evaluerings-surveyen viser, at vejlederne synes, at det er sjovere og mere fagligt tilfredsstillende at være facilitator end ekspertvejleder. De har skabt et dialogisk rum, hvor uenigheder, forskelle og modsætninger i den psykiatriske sygepleje er blevet undersøgt i erkendelsen af, at der ikke findes enkle løsninger på komplekse problemer. Disse lærerige dialoger i vejledningsrummet har faciliteret både vejledernes og de studerendes kritisk-refleksive blik på praksis ved at fremme en forståelse af, hvordan konkrete praksissituationer ofte er modsætningsfyldte og påvirket af lokale magtforhold.

Ikke mindst har arbejdet med at identificere forskelle givet indsigt i, hvordan egen forforståelse og ageren i praksis får betydning for, hvad der bliver muligt og dermed også givet blik for et mere nuanceret handlerum (6). Et blik, som styrker de specialuddannede sygeplejerskers kompetencer i at kunne navigere i en konstant foranderlig psykiatri. ■

... der er opstået et andet vejledningsrum, som er præget af større faglighed end tidligere.

Hvilke fordele og ulemper kan I se ved Kollektiv Akademisk Vejledning?

Hvordan kan man arbejde med at gøre forskelle mellem de studerende til en mulighed for læring frem for en udfordring i vejlederpraksis?

Diskuter jeres ønsker og håb for fremtidens psykiatriske sygeplejerske. Hvilken profil skal han eller hun have?

Referencer

1. Nordentoft HM, Hvass H, Mariager-Anderson K, Bengtsen SS, Smedegaard A, & Warrer SD. Kollektiv Akademisk Vejledning. Fra forskning til praksis. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag 2019. 2. Lorentzen V. Enkel bog med en fremragende pædagogisk opbygning. Sygeplejersken, 2019;(8):44. 3. Nordentoft HM, Thomsen R & Wichmann-Hansen G. Collective academic supervision: a model for participation and learning in higher education. Higher Education 2013; 65(5):581-93. 4. Iglund M-A, Dysthe O. Mikhail Bakhtin og sociokulturel teori. In O. Dysthe (ed.), Dialog, samspil og læring. Århus: Forlaget Klim 2003. 5. Phillips L. Med forskel som forandringskraft: en introduktion til dialogisk kommunikationsteori. I Almlund P & Andersen NB (red.). Fra metateori til kommunikation. København: Hans Reitzels Forlag 2011. 6. Nordentoft HM, Jensen MEG. "En usleben diamant": Video i udviklingen af masterstuderendes kritiske refleksivitet. Dansk Universitetspædagogisk Tidsskrift 2017;12(23): 71-86.

